

תמוז תשפ"ב, יולי 2022

כלי עזר מותאם לנתיב הלמידה המתחדשת באזרחות

תפיסת הלמידה המתחדשת פותחת הזדמנויות חדשות נוספות ללמידת עומק של התלמידים בסוגיות רלוונטיות ואקטואליות באזרחות. באופן טבעי, בלמידה מסוג זה, נדרשת התייחסות אחרת להספק חומר הלימוד ויש צורך לאפשר למורים להתאים את היקף נושאי הלימוד לאופי ביתם. מסמך זה מפרט את הנושאים שיש ללמד ומאפשר למורים מרחב בחירה. בשל חשיבות כל נושאי הלימוד וכן בהתאם להספק הלימוד בכיתה, המורים מוזמנים ללמד את כל הנושאים בהתאם לשיקול דעתם. בנתיב זה נושאי הלימוד מחולקים **לשלוש חטיבות** (בנוסף לאשכול הבחירה): הכרזת העצמאות ומאפיינים יהודים ודמוקרטיים, עקרונות הדמוקרטיה והמשטר בישראל. במהלך הלמידה ידרשו התלמידים לבצע **שלוש משימות מבוקרות** (מבחן, מטלה אישית ומטלה שיתופית). יש לוודא כי כל משימה מתייחסת לחטיבה שונה מתוכנית הלימודית וכן מביאה לידי ביטוי תרגול מיומנויות שונות. כמו כן, ידרשו התלמידים ל-3-5 **משימות בית ספריות**.

מיומנויות דיסציפלינריות לתחום הדעת אזרחות:

מיומנויות קוגניטיביות:

אוריינות מידע ו**אוריינות לשונית**: הערכת מידע ומקורות מידע- איתור ודיון באירועים אקטואליים תוך השוואת סיקור האירוע ממקורות שונים על מנת להעריך מהימנות המקורות השונים והסקת מסקנות, קבלת החלטות על בסיס שיקול דעת ויכולת להבין מצבים מורכבים.

חשיבה ביקורתית: בחינת מקור מידע (חוקים/ נושאים אקטואליים העומדים לסדר היום הציבורי) והיכולת להציג נימוקים בעד ונגד ולגבש עמדה אישית מנומקת.

מיומנויות רגשיות:

מודעות עצמית ו**הכוונה עצמית**: זיהוי רגשות, מחשבות והתנהגויות של הלומד לאחר דיונים בנושאים מורכבים וויסות בהתאם למצב.

מיומנויות חברתיות:

מודעות חברתיות: הצגת רעיונות ודעות מנקודות מבט שונות בחברה תוך יכולת להיות מודעים, להעריך ולכבד את ההבדלים ואת קווי הדמיון בין הקבוצות השונות.

התנהלות חברתית: זיהוי הזדמנויות להשתתפות או ליוזמה אזרחית

נושא הלימוד	תתי נושאים
חטיבה ראשונה: הכרזת העצמאות ומאפיינים יהודים ודמוקרטיים	
	הרקע ההיסטורי להקמת המדינה
	הכרות עם תוכן ההכרזה
	חלק היסטורי - הצדקות להקמת המדינה

הפיקוח על הוראת האזרחות, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך

רחוב דבורה הנביאה 2 ירושלים 91911, טלפון 02-5603599, פקס 02-5603580

עמוד 1 מתוך 5

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
 המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
 אשכול חברה ורוח - عنقود المجتمع والانسان
 הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

חלק אופרטיבי מעשי	הכרזת העצמאות
חלק הצהרתי-אופי המדינה	
מאפייני מדינה יהודית ודמוקרטית הבאים לידי ביטוי בהכרזה	
ארבע פניות והתחייבות לגורמים שונים	
מדינה יהודית ודמוקרטית - יש ללמד לפחות 5 מתוך 6 נושאים	
התנאים ההכרחיים לקיומה של מדינה	הרעיון הלאומי
לאומיות ומדינת לאום: קבוצה אתנית, לאום	
סוגי לאומיות- לאומיות אתנית-תרבותית, לאומיות אזרחית	
משמעויות של מדינת הלאום- יובהר הרצף: מדינת לאום אתנית תרבותית, מדינה דו לאומית, מדינה רב- לאומית, מדינת כלל אזרחיה	
ההצדקות למדינת הלאום	
העמדות ("חלומות") בנושא זהותה הדתית הרצויה של המדינה	עמדות שונות לגבי אופייה הרצוי של מדינת ישראל
העמדות ("חלומות") בנושא זהותה הלאומית הרצויה של המדינה	
העמדות ("חלומות") בנושא זהותה האזרחית הרצויה של המדינה	
היבט משפטי-נורמטיבי	המאפיינים היהודיים של המדינה
המצב המשפטי המחייב: חוק יסוד: ישראל-מדינת הלאום של העם היהודי, חוק השבות, חוק האזרחות, חוק יסוד מקרקעי ישראל, חוק חינוך ממלכתי, חוק שעות העבודה והמנוחה, חוק יסודות המשפט, חוק איסור גידול חזיר, חוק חג המצות, חוק יום הזיכרון לשואה ולגבורה, החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם, חוק השידור הציבורי, חוק בתי הדין הרבניים	
המרחב הציבורי- שפה, לוח שנה וסמלי המדינה	
בין הציבורי לפרטי: הסדר הסטטוס קוו	
האחריות והמחויבות ההדדית של מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות	
מעמד המיעוטים במדינת ישראל	
היבט דמוגרפי סוציולוגי: הכרת קבוצות המיעוט השונות	המיעוטים בישראל
היבט המרחב הציבורי: מאפייני המיעוטים וביטוי לתחומי השפה, התרבות, הדת	
היבט מוסדי: מעמד וסטטוס רשמי	
השסע הלאומי, הצגת הקבוצות השונות, גורמים וביטויים, דרכי התמודדות (אתגר החיים המשותפים, האפשרויות להסכמות, פשרות וצמצום המחלוקות)	השסע הלאומי
חטיבה שנייה: עקרונות דמוקרטיים	
עקרונות דמוקרטיים – יש ללמד לפחות 10 מתוך 13 נושאים	
עקרון שלטון העם, דמוקרטיה ישירה, דמוקרטיה עקיפה/ייצוגית, משאל עם	עקרון שלטון העם
תנאי יסוד לבחירות דמוקרטיות	
שיטת הבחירות בישראל ומרכיביה	תפיסות דמוקרטיות ליברליות
תפיסה ליברלית אינדיבידואלית, תפיסה רפובליקנית (אזרחית ואתנית תרבותית), תפיסה רב תרבותית	

הפיקוח על הוראת האזרחות, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך

רחוב דבורה הנביאה 2 ירושלים 91911, טלפון 02-5603599, פקס 02-5603580

עמוד 2 מתוך 5

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
אשכול חברה ורוח - عنقود المجتمع والانسان
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

תרבות פוליטית, עקרון הסובלנות, עקרון הפלורליזם, עקרון ההסכמיים	תרבות פוליטית דמוקרטית
עקרון הכרעת הרוב, עריצות הרוב	עקרון הכרעת הרוב
חירות ושוויון כערכי יסוד	זכויות וחובות האדם והאזרח
רעיון הזכויות הטבעיות	
זכויות טבעיות-זכויות האדם הבסיסיות: הזכות לחיים ובטחון, הזכות לקניין, הזכות להליך הוגן, הזכות לחירות ונגזרותיה (חופש הביטוי, התנועה ועוד), הזכות לשוויון: אפליה פסולה- הבחנה- העדפה מתקנת, הזכות לכבוד ונגזרותיה	
זכויות פוליטיות/זכויות אזרח	
חובות האדם כאדם וכאזרח	
זכויות מתנגשות, קשר בין חובות וזכויות	
זכות לקיום בכבוד, רמת חיים בסיסית, זכות לבריאות וטיפול רפואי, זכות לדיור, זכות לחינוך, זכויות עובדים ותנאי עבודה	זכויות חברתיות כלכליות
יש ללמד דוגמאות לזכויות קבוצה שונות כגון: הזכות לשפה, הזגות לייצוג, הזכות לחינוך, הזכות לקיום מצוות הדת וחופש הפולחן	זכויות קבוצתיות/תרבותיות
יובהר הרצף בין הגישה הליברלית לגישה הסוציאל-דמוקרטית	גישות כלכליות חברתיות
	גלובליזציה
עקרון הגבלת השלטון	הגבלת השלטון
עקרון הפרדת רשויות	
חוקה (לא כולל חוקה פורמאלית וחוקה מטריאלית)	
מנגנוני פיקוח מוסדיים ומנגנוני פיקוח חוץ מוסדיים	
עקרון שלטון החוק	שלטון החוק
סוגי הפרות חוק ועבריינות: עבריינות פלילית רגילה, עבריינות שלטונית (אישית וציבורית), עבריינות פוליטית/אידיאולוגית	
מקרים בהם יש ספק, מחלוקת או מתח בשאלת המחויבות לציית לחוק: סירוב לציית לחוק מטעמי מצפון וסירוב מטעמים אידיאולוגיים פוליטיים	
פקודה בלתי חוקית, פקודה בלתי חוקית בעליל	
	דמוקרטיה מתגוננת
זכות המדינה להגן על עצמה מפני איומים על הביטחון- חקיקת חירום, מעצר מנהלי	ביטחון ודמוקרטיה
חטיבה שלישית: המשטר בישראל	
המשטר בישראל- יש ללמד לפחות 3 מתוך 4 נושאים	
המעמד המשפטי של מגילת העצמאות: ערכית, משפטית, ביטוי בחוק יסוד	יסודות חוקתיים
חוקי יסוד: מעמד, תוכן וצורה	
חוקי היסוד: כבוד האדם וחירותו וחוק יסוד חופש העיסוק	
חוק יסוד: ישראל-מדינת הלאום של העם היהודי	
חוק השבות וחוק האזרחות	
-עבודת הכנסת: קואליציה, אופוזיציה, מליאה, ועדות	

הפיקוח על הוראת האזרחות, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך

רחוב דבורה הנביאה 2 ירושלים 91911, טלפון 02-5603599, פקס 02-5603580

עמוד 3 מתוך 5

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
אשכול חברה ורוח - عنقود المجتمع والانسان
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

הרשות המחוקקת	תפקידי הכנסת: כינון הממשלה, ייצוג האזרחים, חקיקה, פיקוח וביקורת, מינוי בעלי תפקידים, אסיפה מכוננת
הרשות המבצעת	חקיקה ראשית: תהליך החקיקה תפקידי הממשלה: קביעת מדיניות וביצועה, קביעת תקנות- חקיקת משנה, סמכות שיורית, חקיקת תקנות לשעת חירום
הרשות השופטת	אחריות ממשלתית משותפת, אחריות מיניסטריאלית -אי תלותה ועצמאותה של הרשות השופטת בישראל סוגי משפט: משפט פלילי, משפט אזרחי
	בג"ץ, ביקורת שיפוטית, אקטיביזם שיפוטי, המהפכה החוקתית והוויכוח על סמכויות בג"ץ
חטיבת אשכולות	
אשכולות לבחירה- יש ללמד אשכול 1 מתוך 5 אשכולות	
העולם היהודי	דילמות איתן מתמודדות הקהילות: מרכיבי הזהות של יהודי התפוצות מגמות ודמוגרפיה של העם היהודי בעולם, שאלת מיהו יהודי, זרמים דתיים ואורתודוקסים השסע הדתי תיאור הקבוצות השונות הגורמים לשסע אתגר החיים המשותפים
תקשורת ופוליטיקה בישראל	התנגשות בין חופש הביטוי וזכות הציבור לדעת לזכויות אחרות אמצעי תקשורת כמתווכים בין השלטון לאזרחים יחסי הגומלין בין אמצעי התקשורת לשלטון כוחם של אמצעי התקשורת אמצעים המאפשרים/ שומרים על עצמאותה של התקשורת: תקשורת גלובלית, מעורבות בית המשפט. קביעת סדר היום, הבניית מציאות צינורות מידע פתוחים
שיטות הבחירות ומפלגות	שיטות ממשל שיטות בחירות המערכת המפלגתית מפת המפלגות בישראל שיטות לגיבוש רשימת מועמדים תהליך כינון ממשלה והקשיים בהרכבת הממשלה סוגי ממשלות קואליציוניות
מעורבות האזרחים ופיקוח על רשויות השלטון	מעורבות פוליטית של אזרחים פיקוח וביקורת על רשויות השלטון
	חלוקת התפקידים והסמכויות בין השלטון המרכזי והמקומי מבנה הרשויות המקומיות

הפיקוח על הוראת האזרחות, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך

רחוב דבורה הנביאה 2 ירושלים 91911, טלפון 02-5603599, פקס 02-5603580

עמוד 4 מתוך 5

משרד החינוך – وزارة التربية والتعليم
המזכירות הפדגוגית – السكرتارية التربوية
אשכול חברה ורוח - عنقود المجتمع والأناسان
הפיקוח על הוראת האזרחות – التفتيش على تعليم المدنيات

רשויות מקומיות	שיטת הבחירות לרשויות המקומיות
	מודל השליטה מהמרכז (כולל יתרונות וביטויים)
	מודל האוטונומיה המקומית (כולל יתרונות וביטויים)

הפיקוח על הוראת האזרחות, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך

רחוב דבורה הנביאה 2 ירושלים 91911, טלפון 02-5603599, פקס 02-5603580

עמוד 5 מתוך 5